

gunk, mely philosophiai szókincs, illetőleg szótár hiányában a kezdet kezdetén kiváló elmeélel és alapos tudással oldotta meg föladatát.

MORVAY Győző.

Helyreigazítás.

(A Dreisziger-féle «Lakóhelyi ismeretek» ügyében.)

E folyóirat ez évi 3. számában dr. *Weszely* Ödön úr megbírálta *Lakóhelyi Ismeretek* cz. vezérkönyvemet. Nem ellenbírálatot írok e — különben okos — bírálatra; hanem az ismertető rész azon tévedéseit akarom helyreigazítani, melyek könyvem félremagyarázására vezethetnék azokat, kik könyvemet közvetlenül nem ismerik.

«A történeti áttekintés . . . másod-harmadkézből vett itéletek alapján próbálja megrajzolni a tárgy történetét», mondja a bírálat. Ez nem áll. A felsorolt aucto-
rok legtöbbjét — az irányt jelölőket kivétel nélkül — közvetlenül tanulmányoztam. Hogy aztán ez hogyan sikerült, nem vitatom. Ízléstelenség volna tőlem erre kitérni. Csak azt csodálom, hogy ez állítás beigazolására éppen Zillerékre hivatkozik az ismertetés, és itt is ezzel a mondattal akar bizonyítani: «Ez (t. i. az, hogy Zillerék a népmeséket veszik a lakóhelyi ismeretek alapanyagául) első pillanatra hóbortnak látszik, pedig nem az». Ez a mondat azért kapott ilyen formát, mert — ismervén a magyar kritikái viszonyokat — természetemhez híven, lehetőleg enyhén akartam utalni arra, hogy hazánk pädagogus bírálói fölületesen bírálván, az *első pillanatra* hoznak itéletet az előttük fekvő könyvekről; így nevezték el hóbortnak a Zillerismus itt szóban forgó kísérletét is.

A tanítás egységeiről szólván az ismertetés, ezeket mondja: «Nagy meglepetésemre Dreisziger mást ért itt a tanítás egysége alatt, mint a mit rendesen szokás, s a mit ő maga is értett egy előbbi munkájában. «Az első osztály teljes vezérkönyvé»-ben. Most egy-egy tárgyi *kört* nevez el egységnek, mint pl. az iskolai élet, az otthon, a község.» Eltekintve attól, hogy az egész évi tanítási anyag e kisebb köreit sajtóhibából csakugyan egységeknek mondja a könyvem, mert a kéziratom *nagyobb* egységeknek nevezi, hibás ez az itélet, a mit a könyvem ezen sajtóhibás tétele után *nyolcz sorral alább* következő passus és az egész fejezet bizonyít. Könyvem 45. oldalán ez áll: «Az ilyen kisebb körök (t. i. a nagyobb egységek) sem tárgyalhatók egyszerre. Hanem vannak e kisebb köröknek olyan *egyes* tagjai, a mely tagok jellegzetessége alkalmassá teszi ezeket a részletes tárgyalásra. Olyan általános értékű igazságok elsajátítását teszik lehetővé az ilyen jellegzetesebb tagok szemléletei, a mely igazságok konkrét alakban való megismerése fölülegessé teszi minden egyes hasonló tárgy részletes ismertetését; hanem lehetségessé teszi, hogy egy-két egyed részletes megismerése alapján, akár a 3., akár az 5. fokozat körében a többi hasonló tagokat a gyermek maga illeszse be az általános igazság keretébe. *Ezek a jellegzetes egyedek a tanítás egységei*». Ebből látszik, hogy a bíráló téved, s hogy én most azt nevezem tanítási egységnek, a mit mindenki annak mond, s a mit előbbi könyvemben annak neveztem.

Egy más helyen ezt mondja a bírálat: «Dreisziger sem tudja a mesét e tárgy *elméletébe* beleilleszteni, bár a gyakorlati részben erősen fölhasz-

nálja. A mesét ő csak mintegy díszítésnek tekinti, fődolognak azt, hogy megtanulja az iskolaszobát, a lakóházat, a kutyát, meg az egeret». Ez az állítás igazán meglep.

Könyvem elméleti részében a meséről — csak futólagos válogatás után — a következőket idézem : A 14. oldalon körülírt cél határozottan kívánja a szív- és akarat nemesítését. A tananyag kiválasztásánál (15—18. l.) ezt mondja könyvem : «Ha pedig a jó, a szép és az igaz megkedvelésével a gyermek szívét és akaratát nemesíteni óhajtjuk», gondoskodni kell arra való anyagról. «Ezt az anyagot a költészet nyújtja.» «Boldogság nézni a mese-hallgató gyermeket, a mint együtt érez, gondolkozik, él a mese alakjaival». S később kijelölvén részletesen a tananyagot, a szív- és akaratképzés anyagául első helyen természetesen a mesét, ezeket mondom : «Ez az anyag nyomon követi a realismeretek körét s mindazon fogalmakat tárgyalja, melyek az illető felolelt és épen tárgyalt körben rendszerint előfordulnak.» Ez elv szerint készült a 22. oldalon közölt tanterv is, hol külön-külön ki van tüntetve minden egyes kör után a szívképző anyag s első sorban a mese.

A tananyag fölhasználására szolgáló eszközökről szóló fejezet 2-ik pontja (28—30. oldalon) majdnem teljesen annak van szentelve, hogy az olvasó meggyőződjék róla, hogy — mint a bírálat mondja — «a mese épen olyan tanulmány a tanítás ezen fokán, mint később a történelem, s mint most a szoba, a ház, a kutya, vagy az egér». Hogy ez az állításom igaz, bizonyítja a következő idézet : «Kell értelmezni a mesét! És pedig annyi részre szakítva, a hány főgondolatot tárgyal, a hány egységből áll. Ha a mese csak egy, külön tárgyalásra érdemes, általános értékű igazságot tartalmaz, az egész mesét egyszerre értelmezzük; ha két ily igazság foglaltatik benne, tehát ha két egységből áll, két részletben végezzük az értelmezést.»

Sőt a 3. pont (30—32. oldalon) az olvasást is belevevén e tárgy eszközei közé, azt is kimutatom, miként kell a mesét az olvasókönyv alapján részletesen tárgyalni. A tanítás fokozatainak részletezése közben (36—43. old.) pedig egyetlen helyen sem marad ki a mese, mint olyan, melyet a tanítás minden fokozatán tárgyalni, tehát tanulmány tárgyává tenni föltétlenül szükséges. S hogy mennyire fontosnak tartom mindezt, mutatja az a körülmény, hogy a mesék tanulmány tárgyává tevésére, a tanítás egységeinek részletes tárgyalásakor (a 45. lapon) újból visszatérek : «Vannak pl. mesék, vagy elbeszélések, melyek két vagy három általános értékű igazságot tartalmaznak...; az ilyen meséket annyi egységre osztjuk, a hány ilyen természetű igazságot tartalmaznak, — és ezen külön egységeket egyenkint mind az öt tanítási fokon keresztül tárgyaljuk».

Mindezekből tehát az tűnik ki, hogy 1. a tanítás egységeit helyesen határoztam meg, hanem az ismertetés nézte át az igazságot; 2. hogy az elméletbe beleillesztettem a mesét, és szerepét pontosan kijelöltem; 3. hogy a mese alapos földolgozását nem hogy el nem ejtem, hanem — mivel ez nálunk új dolog még — szinte fölösleges módon ismételtetem, egészen a szájbarágásig.

Ennyit szükségesnek láttam elmondani a bírálat tulajdonképeni ismertető részében észlelt átnézésre; a bírálatra magára megjegyzést nem teszek, hanem az egyes részeiből merített okulásért köszönetet mondok.

DREISZIGER FERENCZ.